

Prof. dr hab. Anna Świderek (Świderkówna)

(5 XII 1925 – 16 VIII 2008)*

Anna Świderek urodziła się 5 grudnia 1925 r. w Warszawie w rodzinie, którą we wspomnieniach przedstawiała jako obojętną religijnie. Była jedynym dzieckiem swoich rodziców. Patrząc z perspektywy czasu, własną drogę do Boga postrzegała jako świadectwo Bożej łaski (wspominała: „Matka dziwiła się mojej pobożności”) oraz owoc modlitwy stryja, który był kapłanem i został przez Niemców zamęczony w Dachau.

Dzieciństwo i wczesna młodość Anny przypadły na okres międzywojenny, w którym przezwyciężano skutki zaborów, odbudowywano tożsamość narodową, a także gospodarkę i ekonomię państwa. Zarazem, z roku na rok, coraz bardziej realne stawało się widmo wojny. Gdy rozpoczynała trzecią klasę gimnazjalną, najpierw Niemcy (1 IX 1939 r.), a potem Związek Radziecki (17 IX 1939 r.), uderzyły na Polskę z gotowymi planami IV rozbioru. W warunkach niemieckiej okupacji stolicy Anna kontynuowała naukę i w 1943 r. uzyskała maturę na tajnych kompletach. Należała do Armii Krajowej, zaś po wybuchu 1 sierpnia 1944 r. Powstania Warszawskiego była sanitariuszką, za co została uhonorowana Warszawskim Krzyżem Powstańczym. Gdy powstanie upadło, była więźniarką niemieckiego obozu jenieckiego.

Po powrocie do Warszawy, w której mieszkała prawie przez całe życie, podjęła studia z filologii klasycznej na Uniwersytecie Warszawskim. Wyróżniała się pracowitością i zdolnościami, skoro jako studentka I roku została zatrudniona na UW jako asystentka prof. Jerzego Manteuffa. Studia ukończyła w 1949 r. i uzyskała tytuł magistra. Na obozie studenckim w Jaszczurówce poznała ks. Bogdana Jankowskiego, kapłana archidiecezji warszawskiej, który od 1950 r. został jej spowiednikiem i przewodnikiem duchowym. Kierownictwo i przyjaźń trwały również po wstąpieniu ks. B. Jankowskiego w 1955 r. do zakonu benedyktynów w Tyńcu, gdzie przybrał zakonne imię Augustyn. Często podkreślała, że właśnie o. Augustynowi Jankowskiemu OSB, jednemu z najwybitniejszych katolickich biblistów polskich, zawdzięcza swoją fascynację Biblią. Współpracowała z nim, dokonując konsultacji językowej i historycznej kilku kolejnych wydań Biblii Tysiąclecia.

W 1951 r. Anna Świderek uzyskała stopień doktora na podstawie rozprawy z dziedziny papirologii. Sześć lat później, w 1957 r., wyjechała na stypendium rządu francuskiego do Paryża, gdzie przez pięć miesięcy studiowała w Instytucie Papirologii na

* Artykuł ks. prof. dr. hab. W. Chrostowskiego zamieszczony w ZN SBP 6/2009, s. 383-387.

Sorbonie. W 1959 r. wzięła udział w podróży do Egiptu, podczas której prowadziła intensywną kwerendę naukową. W 1960 r. uzyskała stopień doktora habilitowanego na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego na podstawie rozprawy *W państwie Apolloniosa*, a rok później została docentem. W 1962 r. objęła funkcję kierownika Katedry Papirologii. Pełniła ją 29 lat. W 1969 r. została mianowana profesorem nadzwyczajnym, a w 1986 r. profesorem zwyczajnym. W 1997 r., mając 72 lata, przeszła na emeryturę.

Najważniejsze publikacje prof. A. Świderkówny to: *W państwie Apolloniosa* (rozprawa habilitacyjna), *Kiedy piaski egipskie przemówiły po grecku*, *Hellada królów*, *Hellenika. Wizerunek epoki od Aleksandra do Augusta*, *Siedem Kleopatry*, *Życie codzienne w Egipcie greckich papiirusów* oraz *Bogowie zeszli z Olimpu. Bóstwo i mit w greckiej literaturze świata hellenistycznego*. Była redaktorką znanego i cenionego *Słownika pisarzy antycznych*, a na jej dorobek składają się też liczne przekłady na język polski z łaciny i greki. Uczestniczyła w wielu międzynarodowych i krajowych konferencjach, sympozjach i sesjach naukowych poświęconych literaturze i kulturze antycznej. Należała do Międzynarodowego Stowarzyszenia Papirologów, była członkiem Komitetu Nauk o Kulturze Antycznej Polskiej Akademii Nauk oraz Stowarzyszenia Pisarzy Polskich.

Prof. Anna Świderkówna, filolog i znana specjalistka w dziedzinie papirologii, wniosła również cenny wkład w popularyzowanie wiedzy biblijnej. Zainteresowania Biblią i biblistyką pojawiły się i nasiliły w późniejszym okresie życia, co miało związek z jej drogą życiową. W jednym z wywiadów wspominała: „W 1961 r. złożyłam ślub: obiecałam Panu Bogu, że gdy umrze moja mama i będę sama, wstąpię do klasztoru. Mama zmarła w 1976 r., a ja dwa lata później wstąpiłam do zakonu benedyktynek z Żarnowcu. Ale rok później władze zakonne orzekły, że nie mam powołania”. Odczytywała to tak: „Może Bóg chciał, bym zajmowała się tym, co robię, i żeby spotkało mnie to wszystko, co mnie spotyka”. Uderzające jest podobieństwo do okoliczności podobnej decyzji, którą znacznie wcześniej podjął ks. Augustyn Jankowski, jej duchowy kierownik. Po opuszczeniu klasztoru pozostała benedyktyńską oblatką.

Pobyt w klasztorze zbiegł się z wyborem kard. Karola Wojtyły na Stolicę Piotrową i wielkimi przemianami społeczno-politycznymi w Polsce. Z początkiem lat osiemdziesiątych prof. A. Świderkówna zajęła się popularyzacją Biblii. W ciągu kilkunastu lat ukazały się jej książki: *Rozmowy o Biblii*, *Rozmów o Biblii ciąg dalszy*, *Rozmowy o Biblii. Nowy Testament*, *Prawie wszystko o Biblii*, *Biblia a człowiek współczesny*, *Nie tylko Biblia* oraz *Rozmowy o Biblii: Opowieści i przypowieści*. Wydawane w wielotysięcznych nakładach sprawiły, że stała się w Polsce bardziej znana jako biblistka aniżeli specjalistka w zakresie kultury

hellenistycznej i papirologii. Czytelnicy cenią jej piękną polszczyznę, a także spójność i jasność w przedstawianiu trudnych spraw i problemów związanych z interpretacją ksiąg świętych. Jeden z duchownych napisał: „Miała wielki dar od Pana Boga: dar udostępniania Biblii ludziom, czynienia jej księgą żywą. Dar ten otrzymała w późnym wieku”. Pod koniec życia ukazała się jej książka wspomnieniowa, zatytułowana *Chodząc po wodzie. Rozmowy Elżbiety Przybył z Anną Świderkówną* (Warszawa 2007).

W drugiej połowie lat osiemdziesiątych prof. A. Świderkówna zaczęła prowadzić, podejmując inicjatywę rozpoczętą przez niżej podpisanego, konferencje biblijne w stołecznej parafii pod wezwaniem św. Andrzeja Boboli. Zaprosił ją i wspomagał ks. Mirosław Paciuszkiewicz SJ, ówczesny proboszcz i redaktor jezuickiego „Przeglądu Powszechnego”. Jeden z uczestników napisał: „Panowała tam szczególna atmosfera wspólnoty, nadając spotkaniom wymiar ewangelizacyjny, uczestnictwo w nich i rozważanie słowa Bożego umożliwiało coraz lepsze rozumienie Pisma Świętego i przyczyniało się do poznawania, umiłowania i naśladowania Jezusa Chrystusa”. Cykl regularnych spotkań trwał 18 lat. Podjęła się też prowadzenia w tej samej parafii rekolekcji wielkopostnych. Poczynając od lat dziewięćdziesiątych, występowała również w wielu audycjach radiowych i programach telewizyjnych. Słuchacze znali ją przede wszystkim z komentowania i objaśniania Pisma Świętego w Radiu Józef, w którym prowadził cotygodniową audycję z udziałem słuchaczy pod tytułem *Prawie wszystko o Biblii*.

Mieszkanie prof. A. Świderkówny było od podłogi do sufitu wyłożone książkami. Zdecydowana większość to publikacje poświęcone antykowi przedchrześcijańskiemu i chrześcijańskiemu, natomiast co dotyczy biblistyki, ceniła najbardziej piśmiennictwo francuskie i chętnie z niego korzystała. Była częstym gościem w Laskach pod Warszawą i to środowisko duchowo-intelektualne było jej bardzo bliskie. Również tam wygłaszała konferencje i prelekcje biblijne. „Wiele razy ją prosiłam – wspomina s. Hieronima – żeby nie przyjmowała wszystkich zaproszeń na biblijne spotkania. Odpowiadała: »Muszę«”. Powtarzała także: „Czuję jedno: to, że Pan Bóg wprowadził mnie w świat Biblii, jest ogromną, niczym niezastąpioną łaską”. Być może właśnie w tym upatrywała ważny składnik powołania, które nie doczekało się spełnienia w życiu zakonnym. Ks. Zbigniew Kapłański, który prowadził z nią programy biblijne, opowiada, że czasami przychodziła po mszy św., w której uczestniczyła, zwracając mu uwagę, że nie zgadza się z tym, o czym mówił w swoim kazaniu.

W latach dziewięćdziesiątych prof. A. Świderkówna nawiązała bliższy kontakt z bp. Henrykiem Muszyńskim, ordynariuszem włocławskim, zaś od 1992 r. arcybiskupem

metropolitą gnieźnieńskim. Zawdzięczała mu bardzo wiele, w tym również włączenie w prace Komisji/Komitetu Episkopatu Polski do spraw Dialogu z Judaizmem. Ten kierunek jej zaangażowania pozostawał mniej znany, ale też zasługuje na uwagę. Przez kilka lat brała czynny udział w regularnych posiedzeniach tego gremium, zabierając głos w sprawach dialogu katolicko- i polsko-żydowskiego. Jednak nie pisała na te tematy ani publicznie się o nich nie wypowiadała.

Prof. Anna Świderkówna została wyróżniona i nagrodzona wieloma nagrodami i odznaczeniami: Nagroda Wydziału Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego „Clio”, Nagroda im. Włodzimierza Pietrzaka, Nagroda KUL im. ks. Idziego Radziszewskiego, Nagroda „Fides et Ratio”, Nagroda im. Franciszka Karpińskiego „za przybliżanie Biblii najszerszym kręgom odbiorców”, Nagroda im. Jana Parandowskiego za całokształt twórczości, przyznana przez polski PEN Club, oraz – pośmiertnie – Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski.

Pod koniec życia prof. Anna Świderkówna wyraziła wolę przynależności do Stowarzyszenia Biblistów Polskich. Jej akces został przez Zarząd SBP jednogłośnie przyjęty, z czego się bardzo cieszyła. Chorowała około cztery miesiące. Zmarła w sobotę 16 sierpnia 2008 r. w Warszawie. Jej dewizę życiową stanowiły słowa: „Aby Bóg był we wszystkim uwielbiony” wyjęte z Pierwszego Listu św. Piotra (4,11).

Pogrzeb śp. prof. Anny Świderkówny odbył się w kościele pod wezwaniem św. Karola Boromeusza na warszawskich Powązkach. Pożegnali ją członkowie rodziny i przyjaciele, a także naukowcy, przede wszystkim z Uniwersytetu Warszawskiego, oraz jej dawni studenci i uczniowie. W uroczystościach pogrzebowych uczestniczyli m. in.: abp Henryk Muszyński metropolita gnieźnieński, który przewodniczył mszy św., bp Bronisław Dembowski, bp Tadeusz Pikus oraz przewodniczący i członkowie Stowarzyszenia Biblistów Polskich. W homilii abp H. Muszyński powiedział: „Biblia była dla niej nie tylko przedmiotem badań naukowych, ale całym światem i pasją, i tą miłością dzieliła się z innymi (...) Nieustannie świadczyła o tym, kim jest dla niej Bóg i przypominała, co to znaczy dziś wierzyć w Chrystusa”.

Śp. prof. Anna Świderkówna została pochowana w grobie rodzinnym na Powązkach.

Ks. prof. dr hab. Waldemar Chrostowski, SBP I

Źródła:

1. *Chodząc po wodzie. Rozmowy Elżbiety Przybył z Anną Świderkówną*, Oficyna Wydawniczo-Poligraficzna „ADAM”, Warszawa 2007.
2. *Świderek (Świderkówna) Anna prof. dr hab.*, „Zeszyty Naukowe Stowarzyszenia Bibliistów Polskich” 5/2008, s. 188-189.
3. Ks. Tomasz Jaklewicz, *Zmarła Anna Świderkówna – Biblię czyniła żywą księgą*, „Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie” 96(2008) nr 7-8(1041-1042), s. 764-765.
4. Joanna Kozłowska, *Pogrzeb prof. Anny Świderkówny*, „Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie” 96(2008) nr 7-8(1041-1042), s. 765-766.